

ส่วนที่ 2.5 การดำเนินการด้านการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

1. ทบทวนเป้าหมาย แนวคิดหลักของโครงการ

1. ใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ผสมผสานกัน (บูรณาการองค์ความรู้) โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

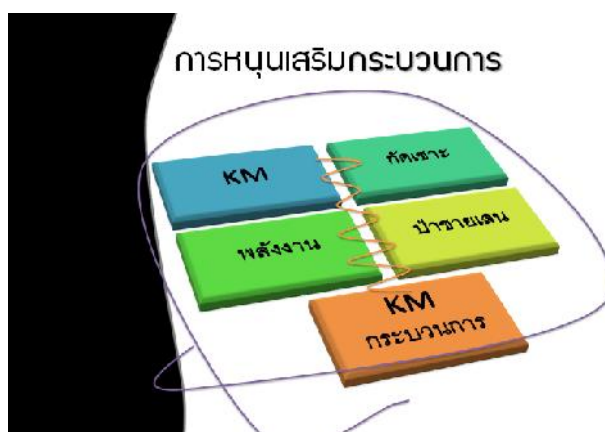
2. หาแนวทางที่เหมาะสมในกิจกรรมพัฒนา จะใช้รูปแบบ “การจัดการความรู้” ทั้งในรูปแบบและวิธีการ มีผลลัพธ์ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ และศูนย์การเรียนรู้ผ่านการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

การผสานองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ได้กำหนดออกมาเป็น 3 ประเด็น (ตามบริบทของท้องถิ่นที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับหนึ่งแล้วและระดมผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในส่วนขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์) โดยมีการวิเคราะห์องค์ความรู้ของชุมชนบ้านเปร็ดใน ช่างว่ององค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์และเป้าหมายของศูนย์เรียนรู้ฯ โดยมีประเด็นการศึกษาที่ยกระดับเป็น ชุดโครงการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้ทางด้านพลังงาน
2. องค์ความรู้ด้านการกักเซาะชายฝั่ง
3. องค์ความรู้ด้านการจัดการป่าชายเลน

2. กรอบแนวคิดในการดำเนินการในการจัดการความรู้

การดำเนินการโดยใช้ “กระบวนการจัดการความรู้” ผ่านกิจกรรมของชุดโครงการวิจัย ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นความรู้ด้านการจัดการป่าชายเลน ด้านการกักเซาะชายฝั่ง และด้านพลังงาน โดยชุมชนมีส่วนร่วม สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (Knowledge Sharing) เพื่อสร้างความรู้ใหม่ อันเกิดจากการผสมผสานชุดความรู้ที่เป็นชุดความรู้เดิมของชุมชน และชุดความรู้จากทางนักวิชาการที่เชี่ยวชาญเฉพาะจากภายนอก เพื่อการพัฒนาขับเคลื่อนชุมชน ในบริบทที่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

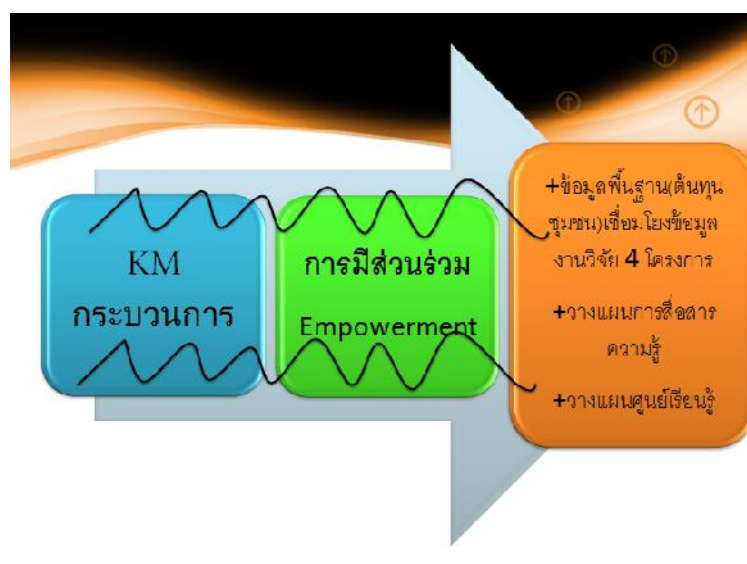

ภาพที่ 1 ประเด็นความรู้ที่หนุนเสริมโดยกระบวนการจัดการความรู้

3.เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างความรู้

ในโครงการวิจัย เป็นลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research) และมีระยะเวลาการดำเนินการวิจัยที่มีระยะเวลาที่เหมาะสมในการสร้างการเรียนรู้ รวมไปถึงการจัดการความรู้ทั้งระบบ ให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในส่วนของพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านศักยภาพชุมชน ที่เป็นนักวิจัยชุมชน กลุ่มชาวบ้านทั่วไป องค์กรต่างๆ ในชุมชน กลุ่มนักเรียน เยาวชน นอกระบบโรงเรียน และ ผู้เรียนรู้จากภายนอกชุมชน

ด้วยธรรมชาติของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research) กระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) โดยเน้นวงเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ เน้นการพูดคุย (Dialogue) ในแนวราบ มีการสะท้อนบทเรียนที่ลุ่มลึก (Critical Reflection) ให้เห็นตัวบทเรียน (Lessons) ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยมีกระบวนการดำเนินการดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research)

1) กระบวนการหลัก

1.1) กระบวนการจัดการความรู้ที่อยู่ในกระบวนการศึกษาวิจัยตลอดโครงการ รวมไปถึงการขับเคลื่อนองค์ความรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในอนาคต

1.2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research) ซึ่งใช้กระบวนการจัดการความรู้ตลอดทั้งกระบวนการ

2) กระบวนการอื่นๆ

2.1) กระบวนการการจัดเวทีอย่างมีส่วนร่วม ใช้ประเด็นวิจัยซึ่งเป็นประเด็นในการพัฒนาที่เป็นปัญหาร่วมใช้ในการเหนี่ยวนำความร่วมมือในการคิดร่วมกัน ทำร่วมกัน แลกเปลี่ยน เรียนรู้และชักชวนปฏิบัติผ่านข้อสรุปที่ได้จากเวลา ตลอดจนสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ (Practical Knowledge)

2.2) การสนทนาแบบก่อกำลัง (Dialogue) การสนทนาที่ให้ความสำคัญกับผู้เข้าร่วมวงสนทนาทุกคน โดยมีพื้นฐานความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ทุกคน มีทักษะในการฟัง และอาจมีวิทยากรกระบวนการ (facilitator) ช่วยในการเอื้ออำนวยกระบวนการเรียนรู้

2.3) การสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการสร้างความรู้ ใช้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้ ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพในกลุ่มเป้าหมาย เช่น การจัดค่ายยุวชนลูกไม้ป่าชายเลน, การผนวกชุดความรู้เข้าไปเป็นหลักสูตรท้องถิ่น, การให้โอกาสภูมิปัญญาท้องถิ่น (บุคคล) เข้าไปเป็นผู้ถ่ายทอดให้กลุ่มเป้าหมาย, การศึกษาดูงาน, การเข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพในทักษะที่นักวิจัยชุมชนต้องการที่จะพัฒนา

2.4) กระบวนการพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ของนักวิจัยชุมชน ให้ความสำคัญกับกระบวนการการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชุมชนใน 3 โครงการย่อย เพื่อให้มีทักษะ ของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนแห่งปัญญา เชื่อมต่อความรู้เก่าและความรู้ใหม่อย่างมีคุณภาพ กระบวนการที่ได้ดำเนินการ เช่น การจัดหลักสูตรเรียนรู้สำหรับนักวิจัยชุมชน, การศึกษาดูงาน เป็นต้น

2.5) กระบวนการถอดบทเรียน (Lesson Learned) เป็นเวทีการถอดองค์ความรู้ของชุดโครงการวิจัย เพื่อให้เห็นภาพรวมของการดำเนินการ ถอดชุดความรู้ผ่านปัญญาปฏิบัติ ให้เกิดเป็น “ชุดความรู้” ที่เกิดขึ้นผ่านระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย การถอดบทเรียนได้จัดเป็นเวทีหลักๆ สามช่วงเวลา ได้แก่ การถอดบทเรียนช่วงต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ นอกจากจะได้ “บทเรียน” แล้ว ยังให้นักวิจัยภายนอกและนักวิจัยชุมชนได้ประเมินการดำเนินงานของตนเอง และสะท้อนบทเรียนการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างลุ่มลึก (Critical Reflection)

4. รูปแบบเวทีการจัดการความรู้ที่ได้ดำเนินการในแต่ละระยะของการศึกษาวิจัย

1) เวทีที่ 1 เวทีศึกษาข้อมูล รับฟังปัญหาและความต้องการของชุมชน วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำเสนอโครงการวิจัย และวางแผนการดำเนินการร่วมกัน

รูปแบบการดำเนินงาน

เป็นเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการและชุมชน โดยมีการนำเสนอประเด็นการศึกษาวิจัย และการระดมความคิดจากชุมชน ทั้งสภาพปัญหา ความต้องการ รวมไปถึงการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เพื่อนำมาวางแผนออกแบบการดำเนินงานวิจัย และวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

ผลที่ได้จากเวที

1. ข้อมูลชุดความต้องการของชุมชน ผ่านต้นทุนที่มีอยู่ของชุมชน
2. ชุมชนได้เข้าใจกระบวนการ วิธีการดำเนินงานตามโครงการวิจัย
3. ได้แผนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ชุมชนได้จัดกลุ่มชาวบ้านนักวิจัย เข้ามาช่วยเป็นนักวิจัยในแต่ละประเด็น

2) เวทีที่ 2 เวทีวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (ภาพรวมของชุมชน) พร้อมกับระดมความคิด และช่วยกันออกแบบการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชุมชน รูปแบบการดำเนินงาน

กระบวนการ และกลยุทธ์

การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและเตรียมความพร้อมในการยกระดับศูนย์เรียนรู้ ตามโครงการ

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ชุมชน

- เพื่อให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเกิดความรู้ ความเข้าใจแนวคิดหลักการและกระบวนการ การทำงานของโครงการวิจัย
- เพื่อให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้ทบทวนองค์ประกอบหลักของ ประเด็นการวิจัย รวมถึง บริบทชุมชน
- เพื่อให้มีฐานข้อมูลในการพัฒนา และยกระดับองค์ความรู้ เป็นต้นทุนในการเรียนรู้ ต่อยอดองค์ความรู้เดิม- (KM แบบมีส่วนร่วม)

กระบวนการ และกรอบเนื้อหาหลักสูตร

เป็นกระบวนการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วม และการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกัน 3 ฝ่าย ได้แก่ **ชุมชนเป้าหมาย หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และส่วนวิชาการ** ซึ่งเป็นกระบวนการที่คาดว่าจะสามารถพัฒนาระดับการทำงานร่วมกัน โดยชุมชนเป้าหมายได้รับประโยชน์สูงสุด และสามารถดำเนินการต่อเนื่องได้เมื่อสิ้นสุดโครงการ ทั้งนี้จะให้ความสำคัญกับกระบวนการ **“วิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม”** ซึ่งถือว่าเป็นเวทีในระยะแรกที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการทำงานวิจัยและการเสริมพลังชุมชน (Empowerment) ในระยะต่อไป

ขั้นตอนและกระบวนการ

- 1) วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ในชุมชน ตลอดจนคัดเลือกเป้าหมาย (Key person) ที่เกี่ยวข้อง
- 2) คัดเลือกทีมงานวิทยากรเพื่อศึกษาข้อมูลมือสอง เพื่อเตรียมพร้อมออกแบบ กระบวนการเวทีวิเคราะห์ข้อมูล
- 3) จัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวม (ในพื้นที่) : โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่มย่อย เพื่อ ทบทวนสถานการณ์ขององค์ประกอบหลักตามโครงการวิจัย ได้แก่ รู้จักตนเอง (ระบบชุมชน) เป็น บริบทของชุมชนทุกมิติรู้จักทรัพยากร (การจัดการดิน น้ำ ป่า) เน้นทรัพยากรทางทะเลตามบริบท ชุมชน รู้จักระบบการผลิต (พืช สัตว์) รู้จักโลก (ระบบการบริโภค) ในชุมชน
- 4) นำเสนอข้อมูลจากการระดมความคิดในกลุ่มใหญ่ จากนั้นนักวิจัยในพื้นที่และนักวิจัยหลักทำ การสรุปข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล

กรอบเนื้อหา/กระบวนการในเวที ๑ วัน (๖ ชั่วโมง : เช้า-บ่าย)

ภาพที่ 3 กระบวนการ และกรอบเนื้อหาในเวทีวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

5) การถอดบทเรียน โดยใช้กระบวนการกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ตัวเองในมิติที่สำคัญ ดังนั้นการสรุปสังเคราะห์จากเวทีจะเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งสำหรับโครงการวิจัย จากนั้นอาจมีการเติมเต็มข้อมูลโดยการค้นหาข้อมูลในรูปแบบอื่นๆ ต่อไป โดยทีมนักวิจัยในพื้นที่

สิ่งที่ได้รับการจัดเวที

1. ได้ชุดข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ที่เป็นประวัติชุมชนตามบริบทของชุมชนในภาพรวม เป็นสถานการณ์ที่เป็นข้อมูลตั้งต้นของโครงการศึกษาวิจัย
2. ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ถอดบทเรียนเพื่อให้เห็นตัวเอง ผ่านเวทีเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
3. สะท้อนบทเรียนผ่านชุดข้อมูล แล้วนำมาออกแบบวางแผนการดำเนินวิจัยในห้วงต่อไป

3) **เวทีที่ 3 เวทีการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยครั้งที่ 1** เป็นหลักสูตรที่เป็นทักษะจำเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาศักยภาพตนเอง ซึ่งชุมชนมีความต้องการพัฒนาศักยภาพ ดังประเด็นต่อไปนี้

- การถอดบทเรียน
- ทักษะการเป็น Facilitator
- ทักษะนักวิจัย
- การจัดการความรู้
- การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- การเก็บข้อมูล

วัตถุประสงค์ของเวที เพื่อพัฒนาทักษะและกระบวนการการเป็นนักวิจัยชุมชน และเรียนรู้เครื่องมือในการจัดการความรู้

กระบวนการดำเนินการพัฒนา ประกอบด้วย

1. การประเมินสภาวะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
2. เรียนรู้ 15 เครื่องมือทำงานชุมชน
3. การจับประเด็น
4. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
5. เทคนิคการถอดบทเรียน
6. การเขียนเบื้องต้น

ผลที่ได้รับจากเวทีการพัฒนาศักยภาพ

ชุมชนได้เรียนรู้เครื่องมือการพัฒนาชุมชนในบทบาทของนักพัฒนา และได้ทดลองปฏิบัติทักษะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่วิจัยต่อไป

ภาพที่ 4 เวทีการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยครั้งที่ 1

4) เวทีที่ 4 เวทีการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยครั้งที่ 2 เป็นการพัฒนาศักยภาพชุมชนต่อเนื่องจากการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการเขียน การจับประเด็นจากเวทีครั้งแรก โดยเวทีครั้งนี้ ชุมชนเสนอความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการพูด การทำหน้าที่วิทยากร ทักษะการปฏิบัติ และบุคลิกภาพสู่ความสำเร็จ

หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพการเป็นนักสื่อสารจัดการความรู้ (หลักสูตร 1 วัน)

1) หลักการและแนวคิด

โครงการได้จัดให้มีการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการนำเสนอให้กับกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นขึ้น เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การที่จะสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจในสิ่งที่ผู้นำเสนอต้องการได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็นและเห็นประโยชน์อย่างชัดเจนนั้น ต้องรู้และเข้าใจหลักการ เทคนิค และกระบวนการ ในการสื่อสารและการนำเสนอที่ดีจึงจะตอบจุดมุ่งหมายได้

ครบถ้วนที่ทีมงานวิทยากรจึงได้ดำเนินการออกแบบหลักสูตรการสื่อสารและการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ดังนี้

3 ส. เพื่อการสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ

ส. : สร้างสรรค์เรื่องราว

ส. : ส่งมอบประสบการณ์

ส. : สื่อสารให้ประทับใจ

2) วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจหลักการและวิธีการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ
- เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเตรียมการ และดำเนินการนำเสนอได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบจนทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจสิ่งที่นำเสนอได้อย่างชัดเจน
- เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการนำเสนอเพื่อดึงดูดความน่าสนใจ และเป็นที่ยอมรับของผู้ฟัง
- ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถใช้เทคนิคต่างๆ ในการสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ในขณะที่ทำการนำเสนอในทุกสถานการณ์ของการนำเสนอ

3) เนื้อหาของหลักสูตร (Course Outline)

1. ความสำคัญในการนำเสนอ

2. “3 ส.” เพื่อการสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ

ส.1 สร้างสรรค์เรื่องราว

แนวความคิด (Theme)

วิเคราะห์ผู้ฟัง

จุดประสงค์ (Objective)

กำหนดเนื้อหา(Content)

วิธีการ : การสร้างสรรค์เรื่องราวในการนำเสนอ

ส.2 ส่งมอบประสบการณ์

คัดเลือกสื่อ(Media)

วิธีการ : บรรยาย / เรื่องเล่า / กิจกรรม / เกม / กรณีศึกษา / สาธิต

ส.3 สื่อสารให้ประทับใจและสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเองในการ

นำเสนอ

การควบคุมความตื่นเต้น

การแก้สถานการณ์ขัด ลืม นึกไม่ออก

การเสริมสร้างความมั่นใจในตัวเอง

การสร้างภาพพจน์

การใช้มือ การใช้สายตา สีหน้า ท่าทางและวิธีการสื่อสาร ที่เหมาะสม
กับผู้ฟัง

วิธีการ : การพัฒนาบุคลิกภาพ และการเตรียมความพร้อมในการนำเสนอที่โดดเด่น

4) แนวทางในการฝึกอบรม

1.การฝึกอบรมเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ (Adult Learning) ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้คิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และนำสิ่งที่เรียนรู้ไปลงมือทำด้วยตัวเองทันที

2.การฝึกอบรมมีกระบวนการที่หลากหลายเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและเข้าใจง่าย

- การบรรยาย : เนื้อหาใกล้ตัวเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้
- Workshop : มุ่งเน้นให้เกิดการลงมือทำที่ละขั้นตอน
- การนำเสนอ : เกิดการแลกเปลี่ยนแนวความคิดซึ่งกันและกัน
- การตอบคำถาม : กระตุ้นให้ผู้เข้าฝึกอบรม ได้คิดและแสดงความคิดเห็น
- Role Playing : แสดงการสาธิตจำลองให้เกิดการพัฒนา

3. สร้าง “แนวทางการนำเสนองาน” ของตัวเอง ทำให้สามารถนำไปฝึกฝนเพิ่มเติม รายละเอียดสำหรับการใช้ในการฝึกฝนตนเองต่อไปได้อย่างแท้จริง โดยให้ผู้เข้ารับการอบรมสร้างเนื้อหาการนำเสนอตามแบบฟอร์มที่ให้

วิธีการปฏิบัติโดยให้ผู้เข้ารับการอบรมฝึกปฏิบัติการพัฒนาบุคลิกภาพ โดยการฝึก การนั่ง / การยืน / การเดิน /การใช้ภาษากายประกอบเพื่อการนำเสนออย่างมั่นใจและสง่างาม

5) ผลที่ได้รับ ผู้เข้ารับการอบรมสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาสำหรับการนำเสนอได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ มีความสง่างามในการนำเสนอและมีความมั่นใจในบุคลิกภาพตัวเองมากขึ้น

6) การนำไปฝึกฝนให้มีการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำหัวข้อที่กำหนดให้ไปฝึกซ้อมสร้างสรรค์เนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ และฝึกซ้อมการนำเสนอได้ด้วยตนเอง การเรียบเรียงเนื้อหาอย่างเป็นระบบและการฝึกซ้อม จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) **เวทีที่ 5 เวทีวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม** เป็นเวทีเพื่อจัดการความรู้ใน 3 ประเด็นองค์ความรู้ ได้แก่

- องค์ความรู้ทางด้านพลังงาน
- องค์ความรู้ด้านการกักเซาะชายฝั่ง
- องค์ความรู้ด้านการจัดการป่าชายเลน

รูปแบบการดำเนินการ

เปิดเวทีเรียนรู้ 1 วัน โดยมีรูปแบบเป็นการประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อรับทราบผลการดำเนินการ

ในแต่ละประเด็น และเก็บข้อมูลการศึกษาวิจัย ออกแบบการดำเนินการที่ยังไม่ครบถ้วน

ผลการดำเนินงาน

ได้ชุดข้อมูลเพิ่มเติมการดำเนินงานตามประเด็นการศึกษาวิจัย ตลอดจนการออกแบบการดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้อง และตอบโจทย์วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

6) เวทีที่ 6 เวทีนำเสนอบทเรียนและความก้าวหน้าของโครงการวิจัย ครั้งที่ 1

7) เวทีที่ 7 เวทีนำเสนอบทเรียนและความก้าวหน้าของโครงการวิจัย ครั้งที่ 2

8) เวทีที่ 8 เวทีนำเสนอบทเรียนและความก้าวหน้าของโครงการวิจัย ครั้งที่ 3

เวทีที่ 6- 8 เป็นเวทีนำเสนอบทเรียนและความก้าวหน้าของโครงการวิจัย การสร้างองค์ความรู้ให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันและยกระดับขีดความสามารถในการรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมต่อความรู้ เพื่อรวบรวมชุดความรู้ใหม่ ระหว่างทีมงานวิจัย (นักวิจัยหลักและนักวิจัยชุมชน) ในแต่ละช่วงของการดำเนินการวิจัย

วางแผนการศึกษาวิจัยต่อเนื่อง และวางแผนการนำเสนอชุดความรู้สู่สาธารณะ

กระบวนการ

1.เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดับกลุ่ม ใน 3โครงการวิจัย ผ่านเวทีสนทนา(นำเสนอข้อมูล-แลกเปลี่ยน-เติมเต็ม – สรุป – นำเสนอ)

2.สรุปชุดข้อมูล และออกแบบการนำเสนอต่อสาธารณะ

รูปแบบการจัดเวที (สำหรับเวที 1 วัน) แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้

-วงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3 ชั่วโมง

-วงสรุปบทเรียน 1 ชั่วโมง

-ออกแบบการนำเสนอ 1 ชั่วโมง

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสะท้อนบทเรียนในวงถอดบทเรียน

1.ทบทวนโครงการวิจัย (หลักการ เหตุผล วิเคราะห์เป้าหมาย และ ผลการศึกษาวิจัย)

2.ผลการวิจัย (ชุดความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย) แบ่งเป็นผลการวิจัยตามแผนการดำเนินการ และผลงานที่ได้รับนอกเหนือจากเป้าหมายการวิจัย (ความร่วมมือ,กระบวนการเรียนรู้,นวัตกรรม(ถ้ามี)

3.แนวทางในการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมต่อไป

- การประสานความร่วมมือ (ระหว่างภาคีต่างๆในชุมชน ได้แก่ นักวิจัยชุมชน,หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง,ชาวบ้าน,นักเรียน)

- แนวทางการจัดการความรู้จากโครงการวิจัยนี้น่าจะเป็นอย่างไร? (การสร้างความรู้ใช้ความรู้ และถ่ายทอดความรู้ จนสู่การเก็บความรู้)

4. After Action Review (AAR) เป็นการทบทวนหลังปฏิบัติงาน เป็นการทบทวนวิธีการทำงาน ทั้งด้านความสำเร็จ และปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างทำงาน ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อค้นหาคนที่ทำ ผิดพลาด ไม่ใช่การกล่าวโทษใคร แต่เป็นการทบทวนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน เพื่อ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ให้เกิดปัญหานี้ขึ้นอีก ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งวิธีการที่ดีอยู่แล้ว การทำ AAR คือ การตอบคำถาม 4 ข้อ ดังนี้

- สิ่งที่เราคาดว่าจะได้รับการทำงานคืออะไร
- สิ่งที่เกิดขึ้นจริงคืออะไร
- ทำไมจึงแตกต่างกัน
- สิ่งที่ได้เรียนรู้และวิธีการลด/แก้ความแตกต่างคืออะไร

9) เวทีที่ 9 เวทีนำเสนอบทเรียนและความก้าวหน้าของโครงการวิจัย และเวทีถอดสรุปบทเรียน

รูปแบบเวทีเรียนรู้

เป็นเวทีสรุปบทเรียน เน้นการถอดบทเรียนการดำเนินงานตามชุดโครงการวิจัยฯ ทั้งหมด โดยใช้ เวลาการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม 1 วันในพื้นที่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมต่อความรู้ เพื่อรวบรวมชุดความรู้ใหม่ ระหว่าง ทีมงานวิจัย (นักวิจัยหลักและนักวิจัยชุมชน) ในแต่ละช่วงของการดำเนินการวิจัย

2. วางแผนการนำเสนอชุดความรู้สู่สาธารณะ ในรูปแบบหนังสือ

กลุ่มเป้าหมาย

นักวิจัยชุมชนทั้ง 3 ประเด็น

ผลการดำเนินงาน

1. ได้ชุดความรู้ ข้อคิดเห็น บทเรียน ตลอดจนข้อเสนอแนะของนักวิจัยชุมชนที่ได้ร่วมเป็นนักวิจัย ชุมชนกับชุดโครงการ

2. ชุดความรู้จากการสะท้อนบทเรียนในเวทีที่จะถูกนำมาเรียบเรียงเป็นหนังสือ เพื่อสื่อสาร สาธารณะ และเป็นต้นแบบให้หน่วยงาน องค์กร ชุมชนอื่นๆ ในการพัฒนาต่อไป

5. ผลลัพธ์ของการจัดการความรู้ของชุดโครงการวิจัยฯ

5.1 ผลลัพธ์ด้านกระบวนการ

ด้วยการจัดการความรู้เป็นกระบวนการ ดังนั้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเหมือนเป็น สิ่งหนึ่งที่ผสมผสาน กระบวนการทำงานทั้งสามชุดโครงการวิจัย ด้วยองค์ความรู้ ความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ความ ภาคภูมิใจในฐานะเป็น “ผู้สร้างความรู้” อาจกล่าวได้ว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนอกจากที่จะได้ชุดความรู้ใหม่

การปฏิบัติการพัฒนาใหม่ๆที่เกิดจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ ทางเลือกที่เหมาะสมแล้ว ยังได้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กร กลุ่มและหน่วยงานในชุมชนอีกด้วย

5.2 ผลลัพธ์ทางด้านโครงสร้าง

วัตถุประสงค์หนึ่งของชุดโครงการวิจัย คือ การได้มาซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เป็นศูนย์เรียนรู้ เก็บข้อมูล และเป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่จะมาเข้าร่วมเรียนรู้ บูรณาการให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ถือว่าเป็นกลไกการจัดการอย่างต่อเนื่องสนับสนุนการเรียนรู้ สนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนและการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ในมุมมองของนักจัดการความรู้ (Knowledge Activist) ประเด็นผลลัพธ์ด้านโครงสร้างดังกล่าว จะถูกให้ความสำคัญที่เป็นอันดับรองลงไป นักจัดการความรู้มองว่า กระบวนการจัดการความรู้ที่ยั่งยืนน่าจะเป็นการ “สร้าง - ใช้ และ เก็บ - ถ่ายทอดความรู้” ผ่านบุคคลมากกว่าการเน้นบทบาทของคน ศักยภาพปัจเจก และการปฏิสัมพันธ์กันของคน (Face to Face และ Interactive Learning) คิดว่าจะมีความยั่งยืนในการถ่ายโอนความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะ กลุ่มเยาวชนที่เป็นลูกหลานของชุมชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ดังนั้นกระบวนการจัดการความรู้จึงมุ่งเน้น “กระบวนการ” มากกว่า การดำเนินการด้านโครงสร้างของศูนย์การเรียนรู้

6. ก้าวต่อไปของการจัดการความรู้ ผ่านชุดโครงการวิจัย

การมองไปที่เป้าหมายที่อยากให้เกิดขึ้นคือ วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถผสมผสานบูรณาการความรู้ในมิติต่างๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาคน ชุมชน สังคม ได้อย่างมีคุณภาพ กระบวนการจึงเน้นรูปแบบไปอย่างที่เราเห็นมาแล้วนั้น

ทางชุดโครงการวิจัย จึงมุ่งเป้าไปที่ **นักเรียนในระบบโรงเรียน** โดยอาศัยการมีส่วนร่วม (Participation) จากบ้าน วัด และโรงเรียน มีแนวความคิดในการถ่ายทอดความรู้จากชุดโครงการวิจัยผ่านเด็กที่เป็นลูกหลานของชุมชน ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน ได้เรียนรู้การผสมผสานความรู้ใหม่และเก่าอย่างมีพลัง เด็กได้ฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างให้เกิดทักษะต่างๆ ผ่านชุดกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น ทางโรงเรียน และชุดโครงการวิจัยฯ ได้ออกแบบกระบวนการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนการจัดการความรู้ดังนี้

1.การจัดค่ายเรียนรู้ “ลูกไม้ ป่าเลน” ที่ถูกจัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง โดยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมจากนักวิจัยชุมชน และชุมชน นักวิชาการจากภายนอก องค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาพัฒนาในประเด็นที่ร่วมกัน ในกิจกรรม

2.การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่นำชุดความรู้จากโครงการวิจัย เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนตามหลักสูตร มีทั้งภาคทฤษฎี และการปฏิบัติ (Learning Activities)

3.การบูรณาการ PBL: (Project Based Learning) ที่เป็นกิจกรรมสอดคล้องกับ 3 โครงการวิจัย

4.การนำปราชญ์ท้องถิ่น และนักวิจัย มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

5.การบูรณาการนำเอากิจกรรมด้านพลังงานมาใช้ในโรงเรียนทั้งระบบ เพื่อเป็นแหล่งในการเรียนรู้ให้กับชุมชน

อย่างไรก็ตาม กระบวนการจัดการความรู้ที่ถูกวางแผนไว้อย่างเป็นระบบผ่านการพัฒนาคน มุ่งเน้นให้คนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการสร้างความรู้อย่างเป็นธรรมชาติ สิ่งที่คาดหวังจากชุดโครงการวิจัยฯ คงไม่ได้ผลลัพธ์แต่เพียงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่หมายถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Knowledge based society) ทูทางปัญญา (Human Intellectual) ดิดอาวุธทางปัญญาให้ชุมชนได้พึ่งพาตนเอง อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความภาคภูมิใจในฐานะเป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) ผู้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง